

Skall familjen krossas?

För några år sedan startade Brita Nordström Familjekampanjen som en protest mot att samhället vill dirigera alla mödrar till arbetsmarknaden och överta allt ansvar för barnens vårdnad. Sedan dess har hon oförtrutet arbetat vidare för att sprida kännedom om hur olika socialdemokratiska lagförslag på familjeområdet beskär den enskilda individens valfrihet och leder till en uttradering av det gamla familjebegreppet. Hennes i vår utgivna bok "Skall familjen krossas" behandlar liksom denna artikel de tre stora betänkanden som framlagts det senaste året av familjelagssakkunniga, familjepolitiska kommittén och barnstugeutredningen. Det sägs nu klart ifrån inte bara i socialdemokratiska kvinnoförbundets programskrift utan även i dessa utredningars betänkande att vi skall fräntagas rätten att själva vårda och fostra våra barn i hemmet, konstaterar Brita Nordström.

Omdaningen av vårt samhälle fortgår i en alltmer accelererad takt. På snart sagt varje område har utredningar arbetat och avlämnat sina betänkanden på löpande band. Så har också varit fallet på det familjepolitiska området. Under det sista året har tre stora betänkanden framlagts, Familjelagssakkunnigas betänkande Familj och äktenskap. 1, Familjepolitiska kommitténs Familjestöd, samt Barnstugeutredningens Förskolan.

Dessa betänkanden diskuteras i den allmänna debatten alltid var för sig. Detta är fel. De griper så in i varandra att man endast genom att behandla dem samtidigt kan skapa en rättvisande bild av deras juridiska, ekonomiska och sociala betydelse för vårt framtida familjeliv.

Familj och äktenskap

Detta anges också av familjelagssakkunniga som (SOU 1972: 41 sid 62) säger: "Det kan också visa sig att en mera ändamålsenlig väg att nå ett uppsatt mål erbjuder sig inom ett annat område av samhällsreglering än inom äktenskapslagstiftningen Reformen bör också i görligaste mån samstämmas med de mål och möjligheter som är av primär betydelse för familjen, exempelvis arbetsmarknad, social- och familjepolitik, utbildningsväsende och familjebeskattning."

När detta skrivs ligger regeringens förslag till ändringar i giftermålsbalken hos riksdagens lagutskott. Förslaget är endast ett delförslag och omfattar icke de ekonomiska bestämmelserna i samband med äktenskap och skilsmässa. Många remiss-

instanser har varit kritiska mot brådskan att genomföra ett delförslag. Så anser t ex LO att förslaget inte bör göras till föremål för lagstiftning förrän familjelagssakkunniga helt slutfört sitt utredningsuppdrag, så att remissinstanserna kan överblicka konsekvenserna av lagstiftningen i dess helhet. Våra nordiska grannländer har också genom Nordiska rådet framställt önskemål om hänsynstagande till det nordiska samarbetet även på äktenskapsrättsens område. Härtill svarar statsrådet Lidbom att Sverige inte kan invänta en gemensam nordisk lagstiftning på detta område, eftersom våra grannländer ännu inte deklarerat vilka politiska mål som skall ligga till grund för en sådan lagstiftning. Detta har däremot vi gjort.

Vilka politiska mål skall då ligga till grund för den nya svenska familjelagstiftningen? Lagen "skall motverka att det uppstår ett alltför starkt inbördes ekonomiskt beroende mellan makarna". Ansvaret för barnen skall alltmer överföras på samhället. Strävan är att göra individen alltmer självständig gentemot familjemedlemmar och alltmer beroende av samhället.

Denna målsättning deklarerar mycket klart i socialdemokratiska kvinnoförbundets programskrift "Familjen i framtiden". Där sägs t ex på sid 35: "Familjen har alltifrån sitt ursprung varit en sammanhållen ekonomisk enhet. De förändringar i samhället, som industrialiseringen och möjligheten att bestämma över fortplantningen har medfört, har inte i grunden ändrat familjen som en institution där fa-

miljemedlemmarna är ekonomiskt beroende av varandra. Detta förhållande försvårar en radikal förändring av rådande könsroller. Det försvårar också reformsträvanden inom arbetsliv och utbildningsväsende. På det sättet har familjelagstiftningen bidragit till att konservera förhållanden som vi av olika skäl är angelägna om att förändra." På sista sidan sägs vidare: "Vad vi kräver i vårt program är helt enkelt ett socialistiskt samhälle; ett samhälle där makten över produktionen ligger i arbetstagarnas händer, där *alla* vuxna människor deltar i samhällets produktion och där samhället tar ett solidariskt ansvar för barnens vård. . . . Vårt familjepolitiska program är den plattform, från vilken vi skall kämpa för en socialistisk familjepolitik och ett socialistiskt samhälle."

Hur skall detta uppnås? Eftersom familjelagssakkunniga inte kommer med den ekonomiska delen av sin utredning förrän om c:a 3 år, kan vi här bara ana hur denna kommer att gestaltas på grundval av vad som i första delen sagts om att individens självständighet skall sättas före den nuvarande gemenskapen i äktenskapet. Bestämmelserna kommer att utgå ifrån att båda makarna är ekonomiskt självständiga, alltså att båda är yrkesarbetande på heltid.

Familjestöd

De ekonomiska och sociala förhållandena för familjen har redan nu behandlats av familjepolitiska kommittén i dess betänkande Familjestöd (SOU 1972: 34). Som

de flesta utredningar har också denna socialdemokratisk majoritet. Samtliga borgerliga ledamöter har lämnat vittgående reservationer. Huvudlinjen och målsättningen i Familjestöd är dock densamma som den som redovisas i socialdemokratiska kvinnoförbundets programskrift. I direktiven, som gavs 1965 av dåvarande statsrådet Lindström, sägs bl a:

"Allmänna barnbidrag bör även i fortsättningen bilda stommen i konsumtionsstödet åt barnfamiljerna . . .

Vidare bör frågan om införandet av ett vårdbidrag prövas . . .

I sitt arbete har de sakkunniga att beakta det direkta samband, som råder mellan stödet till barnfamiljerna och skattesystemets utformning."

Direktiven lämnar alltså fältet fritt för ett utformande av stödet så att detta bibehåller eller rentav stärker barnfamiljernas valfrihet.

Vi skall dock i fortsättningen se hur den röda tråden i betänkandet icke är människors valfrihet eller hänsynen till barnen utan *Kvinnans ställning på arbetsmarknaden* och *Bygandet av nya daghem*.

Vad beträffar skattesystemets utformning vet vi alla, att detta tar ytterst ringa hänsyn till hur många som skall leva på inkomsten. Det är endast förvärvsavdraget (minskat till 2 000 kronor) och det sk hemmafruavdraget på 1 800 kronor som något tar hänsyn till den minskade skattekraften för familjer med barn eller hemarbetande make. Allt "stöd" läggs över på bidrag. Detta är mycket förmånligt ur de styrandes synpunkt. De kan på så sätt di-

rigera människors sätt att leva och alltså snabbare nå de uppsatta politiska målen.

Moderskapspenningen skall förvandlas till föräldrapenning och utgå till den av föräldrarna, som är hemma och tar hand om det nyfödda barnet. Minimibeloppet höjs. En god reform som befrämjar valfriheten! I den fortsatta diskussionen ser vi dock att det inte var valfriheten som skulle främjas. Kommittén diskuterar nämligen lämpligheten att förlänga den tid när föräldrapenning skall utbetalas till ett år. Man enar sig dock om en maximering av tiden till 8 månader av följande skäl (sid 249): "Det bör i det sammanhanget beaktas att en förlängning av ersättningstiden i föräldraförsäkringen lätt kan leda till att utbyggnaden av spädbarnsavdelningar på daghemmen fördröjs och att tillsynsmöjligheterna därigenom försämras för de barn vilkas båda föräldrar förvärvsarbetar. Mot en alltför kraftig förlängning av tiden talar hänsyn till kvinnans ställning på arbetsmarknaden. Erfarenheterna får visa om fäderna i stor utsträckning kommer att utnyttja sin rätt att avlösa modern under havandeskapsledigheten. Får detta stor omfattning behöver en förlängning av ersättningstiden inte ge anledning till så allvarliga farhågor."

Är inte detta ganska cyniskt både mot barnet och föräldrarna? För att stimulera till ökad utbyggnad av spädbarnsplatser på daghemmen och av hänsyn till kvinnans ställning på arbetsmarknaden bortser man helt från barnets bästa och från biologiska förutsättningar (t ex amning).

Av liknande skäl säger kommittén nej

till vårdbidrag. På sid 237 sägs följande: "Kommittén har inte kunnat finna att det finns någon säker grund för påståenden att det i en viss ålder generellt är bäst för barnen att föräldrarna är hemma resp att föräldrarna förvärvsarbetar. Ett tillsynsstöd som upphör vid en viss ålder skulle kunna medföra risker för en långsammare utbyggnadstakt i fråga om samhällets barn-tillsyn." Här nonchalerar kommittén helt medicinskt sakkunniga, t ex Sveriges Läkarförbund och Stockholms Läns Psykiska Barn- och Ungdomsvård. Dessa framför i sina remissyttranden till Barnstugeutredningen åsikten att daghemsvård av barn under 3 år icke sker med utgångspunkt från barnens bästa utan av hänsyn till föräldrarnas yrkesarbete. Små barn måste få möjlighet att knyta nära känslomässiga band med en eller två vårdare för att inte skadas i sin känslomässiga utveckling. Detta kan inte ske på en barnstuga med många och skiftande vårdare. En undersökning redovisad i Barnstugeutredningens betänkande visar också att infektionsrisken är mycket stor för de minsta barnen. Barn under 3 år på daghem är infektionsfria endast halva tiden.

Det har på sistone framförts krav på indexreglerade barnbidrag. Detta säger kommittén nej till med bl a följande motivering (sid 244): "Om exempelvis barnbidragen vore indexreglerade, skulle en prishöjning med 10 % medföra att kostnaderna för allmänna barnbidrag skulle öka med drygt 200 milj kr. Det bör stå statsmakterna fritt att i ett sådant läge använda detta belopp (liksom ev tillgäng-

liga resurser i övrigt för ökat familjestöd) på det sätt man finner lämpligast utan en automatisk låsning till just barnbidragen. Härvid bör inte enbart kontantstödet utan även behovet av en snabb utbyggnad av samhällets barntillsyn kunna beaktas." Hellre än att ens bibehålla barnbidragens värde vill man ha möjlighet att använda pengarna till en snabb utbyggnad av samhällets barntillsyn! Nog syns det vilken fälla vi skall in i!

Kommittén diskuterar även möjligheten att helt avskaffa förvärvsavdraget och i stället ge ett motsvarande — eller bättre — stöd genom bidrag och service (s 228). Då skulle också finnas skäl att ompröva 1 800-kronorsavdraget (hemmafruavdraget), anser kommittén. Genom att slopa förvärvsavdraget och hemmamakeavdraget och i stället sänka föräldraavgifterna eller helt slopa dem för daghemsvården blir i framtiden daghemsvård den enda ekonomiska möjligheten för familjerna. Med ekonomiskt tvång (höga skatter och dirigerande bidragsformer) uppnås så de politiska målen.

Förskolan

Enligt Barnstugeutredningens betänkande (Förskolan, del 2, SOU 1972: 27) skall förskola vara benämning på både nuvarande daghem och lekskola. Förskolan skall alltså omfatta barn från 6 månaders ålder till skolåldern. Varje förskola föreslås omfatta 52 barn, varav en småbarnsgrupp på högst 12 och två syskongrupper på vardera 20 barn från 3 till 6 år.

Heltidsförskola blir = nuvarande daghem och deltidsförskola = nuvarande lekskola. Deltidsförskolan integreras i heltidsförskolan. Dock får deltidsbarn högst uppgå till 1/3 av samtliga barn i förskolan. Förskola för alla 6-åringar genomförs som ett obligatorium för kommunerna från 1975. Kommunerna åläggs att utföra "rullande" förskolplaner med översyn vart femte år. Däri skall hela behovet av förskolor (6 månader—6 år) redovisas. I nya bostadsområden med minst 200 lägenheter skall antalet förskolplatser motsvara full behovstäckning i varje skede av utbyggnaden. För att kommunerna skall få statsbidrag måste vissa minimikrav på byggnad och tomt uppfyllas. Så skall heltidsförskolans byggnad ha en minimiyta på 12 m² per plats och tomten 50 m² per plats.

Vad kostar förskoleplatsen? Byggnadskostnaden för lokalerna beräknas till mellan 12 000 och 15 000 kronor per plats (sid 606). Till detta kommer kostnad för tomt och iordningställande av utelekplats. Drifts- och räntekostnader per plats och år går på mellan 12 000 och 22 400 kronor beroende på barnets ålder. Därifrån avgår föräldraavgift, för närvarande i medeltal 2 500 kronor per plats och år. En förskoleplats för en 2-åring (den dyraste åldern) kostar alltså skattebetalarna 20 000 kronor per år enbart i driftskostnader!

Kostnaden för förskolevård av alla barn från 1/2 års ålder till skolåldern skulle i enbart driftskostnader belöpa sig till 12 miljarder kronor om året (s 482). Detta bör jämföras med kostnaden för alla barn, som går de första 6 åren i grundskola, och

som kostar 3,5 miljarder per år. Förskola för alla barn (6 mån—6 år) skulle alltså kosta tre och en halv gång så mycket som hela låg- och mellanstadiet.

Är detta realistiskt? Naturligtvis inte.

Det bör vara självklart att familjestödet utarbetas på realistisk bas. Det bör också fördelas så att största möjliga valfrihet ges åt familjerna själva, så att stödet blir rättvist vare sig den ena eller den andra vårdreformen väljs för barnen. Människorna måste få bibehålla sin frihet att bestämma livsform för sig och sin familj. Bidragslinjen ger valfrihet endast om vårdbidraget följer barnet och inte som nu — och enligt förslaget — vårdformen. Dessutom måste den förälder som väljer att själv fostra och vårda sina barn tillförsäkras ATP-poäng för de vårdande åren.

Det är bara 7 % av alla gifta kvinnor med barn under 10 år som önskar förvärvsarbete på heltid även om barntillsynen kan ordnas (Kvinnan i Sverige i statistisk belysning sid 51). Svenska folket önskar alltså inte den pågående familjesocialiseringen. De flesta vill fortfarande själva vårda och fostra sina barn i hemmet. Våra makthavare har tidigare inte klart vågat deklarerera att denna rättighet skall fräntagas oss. Detta sägs nu klart ifrån, inte bara i socialdemokratiska kvinnoförbundets programskrift utan även i de förslag som framlagts i ovan berörda betänkanden.

Får vi efter höstens val en fortsatt socialdemokratisk regering är människors urgamla rättighet att själva fostra sina barn en chimär i vårt land.